

Kitap Eleştirisi:
Anwair Shaikh ve E. Ahmet Tonak, 2012,
Milletlerin Zenginliğinin Ölçülmesi,
İstanbul: Kavram Yayınları

Alper Duman

July 24, 2012

1 Milletlerin Zenginliği, Çalışanların Göreli Fakirliği

Basit bir tasavvurla başlayalım. Anneniz ortaokul öğretmeni, babanız DSI'de mühendis olsun. Sitede yaşıyordunuz en azından 15 yaşına kadar. Yaz kampları ve misafirhaneler var çeşitli turistik bölgelerde yararlanabildiğiniz. Emekli olduklarında anne-babanız bir ev arabiliyordu; araba ise çalışırken tasarruf edilenlerle erişilebilirdi.

Günümüze dönelim. Çok iyi bir okuldan siz mühendis olarak mezun oldunuz. Havuzlu bir sitede ev almak için 30 sene çalışmanız lazım. Anne ve babanızın size sunduğu imkanlara ulaşmak için terlemeniz yetmiyor. Eşiniz de çalışsa ancak ucu ucuna araba, ev, ve tatil paketine kavuşabilirsiniz. Bu arada Türkiye'nin kişi başına geliri 5 kat artmış. Milletimiz zengin ama sizin bir emekçi aile olarak reel yaşam standardınız değişmemiş anne-babanızla karşılaştırıldığında. Neden? Aynı dönemde hayat en zengin %5'e güzel olmuş. Neden?

Sınıfları, değeri, artık değeri, üretim ve üretim dışı faaliyetler ayrımını es geçen ana akım iktisat size nedenleri açıklayamaz. İpucu: Tasavvur meselindeki mevzu için de "net toplumsal gerçek ücret" nedir diye kafa yormak gerekir.

2 Elleri Kirletmek

Marksist iktisadi analiz yardımcı olabilir. Bir şartla, uygun alet ve edavatla ellerinizi kirletmek şartıyla. Shaikh ve Tonak (2012) size bu alet kutusunu enfes bir kullanma kılavuzuyla veriyor. Üstelik kullanma kılavuzunda işi nasıl yapacağınızın ötesinden neden böyle yapmanız gerektiği ve böyle yaparsanız ne kazanacağınız da anlatılıyor. Örneğin, artık değerin form olarak karşılığı olan parasal karın (1) üretimde gerçekleşen artık değerden ve (2) yabancılaştırmadan/el değiştirmeden kaynaklanabileceğini ve bu ikincisi dolayısıyla toplam parasal karın toplam artık değerden yüksek olabileceği açıklanıyor. Türkiye gibi tarım, imalat ve hizmet sektörlerinde kendi hesabına çalışanların hala büyük bir kitle olduğu kapitalist ekonomilerde piyasa veya piyasa dışı yöntemlerle kapitalist orta ve büyük işletmeler "el değiştirme" sayesinde artık değer üretimi karşılığı olmadan da parasal karlar elde edebilirler, kendi hesabına çalışanların sırtından. "Üretken olmayan emek bile, sermaye dışı bir devreden veya kapitalist olmayan bir faaliyet sahhasından sermaye devresine bir transfer gerçekleştirebildiği ölçüde, toplam karı (ancak toplam artık değeri değil) yükseltebilmektedir." (s. 242).

Öncelikle artık değer üretimine kaynaklık eden ya da artı değerin gerçekleşmesine doğrudan vesile olan birincil sektörler ile ikincil sektörleri ayırmak gerekir. Birincil sektörler üretim (tarım, madencilik, sanayi, ve hizmetlerin bir bölümü) ve ticaret sektörlerinden oluşur. İkincil sektörler (finans, gayrimenkul, ve kamu idaresi) gelirlerini birincil sektörde üretilen toplam değere karşılık gelen parasal gelirden yapılan imtiyaz ödemeleri ile karşılarlar. İkincil sektörlerdeki şişme "toplumsal yük" oranını artırır, ve potansiyel olarak sermaye birikimi için el altında olan artık değeri azaltır. Dahası dış ticaret de değer transferine kanallık eder. İhracat yaptık diye sevinirken kaybedenlerden olabilirsiniz.

Artık değer oranının veya sömürü oranının uzun dönemli gidişatı, sınıflar arası çatışmanın oyun alanı olan kurumlardaki görece muhkemliğin göstergesi olarak okunabilir. Son yirmi yılın Türkiye'sinde sömürü oranı arttı mı? Yüzde kaç arttı? Bu artış bize sendikalar ve kamu istihdamı hakkında ne söyleyebilir. Ya da sermayenin pazarlık gücünde 1989'dan sonra dramatik bir yükseliş olup olmadığını hangi değişkene bakarak anlayabiliriz.

3 Yöntemin Ötesinde

Elinizdeki kitaptan Girdi-Çıktı tablolarını, Hanehalkı İşgücü Anketlerini ve GSYH hesaplamalarını eleştirel Marksist kategorilere dönüştürmeyi öğrenebilirsiniz. Ev sahiplerinin kendilerine kira ödermiş gibi gösterilip katma değer yarattık-

ları ve bunun da GSYH kalemine (gayrimenkul sektörünün toplam çıktısının neredeyse yarısı kadar bir büyüklükte) eklendiği saçmalığma karşı ne yapılması gerektiğini anlayabilirsiniz.

Kitabın başlattığı yazın uluslararası pek çok yayını ortaya çıkardı. Yunanistan, İngiltere, defalarca kez ABD ekonomileri kitaptaki yöneme sadık kalınarak incelendi.

Milletlerin Zenginliğinin Ölçülmesi, size yöntemin ötesinde içi dolu iktisadi ve siyasi analiz yapma imkanlarını da sunuyor. AKP'nin neden iktidara yapışabildiğini, dahası kapitalist patronlardan (TÜSİAD, MÜSİAD, TUSKON, TOBB) destek gördüğünü anlamak için örneğin üretken istihdamı kontrol ettiğinizde değişken sermayeye ne olduğunu izlemeniz gerektiğini anlatıyor. Üretken işçilerin sayısı mutedil artarken verimlilik hızla artıyorsa, buna mukabil mesela üretken işçilerin tükettiği metaların değerleri o hızla artmıyorsa artık değer oranı da onun karşılığı parasal kar-ücretler oranı da yükselecektir (değişmez sermayenin artışı da normal seyrinde olduğu sürece).

4 Tercüme İşi

Memleketimizde ne yazık ki tercüme işinin kalifiye bir iş olduğu gerçeği göz ardı edilir. Elimizdeki kitap içinse ders niteliğinde bir tercüme işi çıkaran Hakan Aslan'ın emeği pırl pırl durmaktadır. İngilizcesini de birkaç kez okuduğum kitabın Türkçesi tam anlamıyla Türkçe. Hiç çeviri kokusu yok; yazarlar baştan Türkçe yazmaya oturmuşlar gibi okunuyor.

Kavram Yayınları'na da uzun soluklu bu işin arkasında durdukları için teşekkür etmek bir borç.